

Rugzak met ongemak

Colofon

ISBN: 978 94 6365 431 9

1e druk 2022

© 2022, Bard Bothe

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

RUGZAK MET ONGEMAK

Bard Bothe

Inhoud

Deel 1 - Het masker gaat op	7
Alles onder controle	9
Een jaar later	15
Een jaar later. Verborgen verleden	19
Een onaangename ervaring	35
Dromen en doorzakken	44
Een maand later. The beauty and the beast	49
Het lied van Maria Callas	61
 Deel 2 - Vluchten kan niet meer	 67
Op reis	69
Rugzak met ongemak	78
Hay-on-Wye: het boekenstadje	82
De smaak van een dood vogeltje	89
Zestien jaar oud en de geur van kattenpis	96
Vier jaar later: soldaat, je bent een lul!	105
De wijsheid van onzekerheid	115
Sprong naar het nieuwe	126
Is hij het nu wel of is hij het niet?	132
Vlucht naar Congo	140
Brieven uit Kinshasa	167
Bericht van thuis	198
Weer thuis	205

Deel 3 - Afronding?	209
Een jaar later. Laat de tijger in je los!	211
Verleden en heden komen samen	218
Hinkelen op een been	237
De ontluistering voorbij	242
De uitslag	245
 Deel 4 - Verleden herleeft nog eenmaal	 249
April 2015: het ouderlijk huis	251
Dan toch de afronding	260

1

Het masker gaat op

Alles onder controle

Thomas veegde enkele zweetdruppeltjes van zijn voorhoofd toen hij uit de douche stapte. 'Heb te lang onder de hete douche gestaan,' mompelde hij. Hij droogde zich af, pakte zijn overhemd van de hanger, trok het aan, snoof aan zijn oksels en ergerde zich aan de walm die van het overhemd af kwam. Zijn handen trilden licht toen hij het overhemd weer uittrok. Hij pakte de deodorant waarmee hij zijn oksels bewerkte, koos een schoon overhemd uit de kast die naast de wastafel stond en deed het aan. Het vuile stopte hij in de wasmand in de berging. 'Godsamme,' zei hij, 'maar één dag gedragen!'

Hij liep terug naar de badkamer en keek vragend in de spiegel. Het gezicht kwam hem bekend voor en toch ook weer niet.

'Je ontbijt staat klaar!' riep Kristie vanuit de keuken.

Thomas strikte zijn das, keek nog een keer in de spiegel en stelde tot zijn tevredenheid vast dat zijn uiterlijk nu voldoende veranderd was om de dag weer door te komen.

'Ik heb een ei voor je gebakken,' zei Kristie.

'Lekker,' was zijn reactie.

'Heb je goed geslapen?' vroeg ze, toen hij in zijn stoel plofte.

'Ja,' zei Thomas.

'Je praatte in je slaap!'

'Het leven gaat door, ook als je je ogen sluit,' zei hij.

Even later kustte hij zijn vrouw bij de voordeur zoals hij dat elke dag deed en wachtte het ritueel af dat ervoor

moest zorgen dat hij die avond weer veilig zou thuiskomen.

Kristie maakte een beweging met haar handen alsof ze een denkbeeldige beschermingsmuur om Thomas creëerde. 'Ik zet je in het goud,' sprak ze.

Het weerbericht voorspelde een redelijk zonnige, maar koude dag met maximumtemperaturen van rond de zes graden. Het was 1 december, de eerste donderdag van de maand. Geen sneeuw, geen ijzel op de weg. Geen heftige regen. Zonder veel files zou hij die dag rond acht uur op zijn werk zijn. Vijf kwartier rijden.

In de auto deed hij de radio aan. Hij draaide aan de volumeknop zodat het geluid bijna pijn deed aan zijn oren. De nieuwslezer gaf aan dat er die dag weinig opzienbarends viel te verwachten. Marco Borsato stond met zijn hit 'Dromen zijn bedrog' op nummer 1 in de Top 40.

Ook de agenda van Thomas liet voor deze dag geen spannende ontwikkelingen zien. Maar daarin kon hij zich vergissen, wist hij. Een collega met wie hij al een paar jaar samenwerkte was kortgeleden uitgevallen. Overspannen, luidde de diagnose. Dat had hij uitgerekend van Willem Bakker niet verwacht. Die man straalde altijd zoveel positieve energie uit!

Thomas vroeg zich af of zijn collega zich weleens had afgevraagd of hij de donkere wolken die zich boven hem samentrokken eerder had kunnen waarnemen zodat hij had kunnen voorkomen dat hij nu als een hoopje ellende thuiszat. Maar dat is wellicht de voornaamste eigenschap van het onverwachte; je kunt je er niet op voorbereiden.

Thomas was er ten diepste van overtuigd dat hij zich in veilig vaarwater bevond.

Kristie had zoals elke nacht naast hem liggen slapen.

Hij had geluisterd naar haar ademhaling die af en toe even stakte. Hij had zich eenmaal over haar heen gebogen en gewacht tot haar in- en uitademing het normale ritme weer had teruggevonden. Hij had daarna de slaap niet meer kunnen herpakken.

Zwijgend had hij gedurende de steeds trager verlopende nachtelijke uren naar het plafond liggen staren, terwijl zijn gedachten alle kanten uitgingen. Uit ervaring wist hij dat in het nachtelijke duister kleine oneffenheden grote hobbels leken, vooral als je slechts het suizen van je oren kunt waarnemen en de dagelijkse werkelijkheid ver weg is.

Thomas dacht hier onder het rijden over na. Hij had daartoe alle tijd en niets anders te doen. In tegenstelling tot wat er 's nachts gebeurde, als hij wilde slapen en de gedachten in hem rond woelden als wormen in een rijpe grond. Nu koos hij er zelf voor. Een realist is vaak iemand die te bang is om toe te geven dat hij een pessimist is, overpeinsde hij. Onder het mom van redelijkheid schuilt dan de lafheid om te kiezen en ik kies ervoor om het plaatje van optimist op mijzelf te plakken. Gewoon, omdat ik dat graag wil uitdragen. Gewoon omdat het goed voelt.

Hij moest remmen voor een vrachtwagen die plotse-ling van de invoegstrook af kwam en op zijn helft landde. Thomas uitte een krachtterm en pakte het stuur nog wat steviger vast. 'Je kunt toch zien, sukkel, dat ik niet voor je kon uitwijken,' riep hij.

Thomas was inmiddels de afslag Woerden gepasseerd. Met de nodige tegenzin dacht hij aan zijn bezoek aan de zieke Willem Bakker en aan het gesprek met hem dat hem niet alleen had verbaasd maar ook verontrust.

'Thomas,' had Bakker gezegd, 'het grijpt verraderlijk en vaak ongemerkt in op je totale zijn, je psyche en je licha-

melijke gesteldheid. Ik heb erover gelezen! Veel van wat ik las blijkt ook op mij van toepassing. Het kan de relatie met diegenen die je liefhebt verwoesten en de banden met je vrienden mollen. Je bent alleen met jezelf bezig. Je maakt contact met de afgrond van het leven, die aan je blijft zuigen totdat je in het gunstigste geval moegestreden nog net kracht genoeg hebt om je op te richten, omdat het laatste restje verantwoordelijkheidsgevoel je naar de oppervlakte van de realiteit brengt. Je moet leren accepteren dat je niet perfect bent en dat zelfs God niet de hele dag bezig is met zichzelf te verbeteren. Je moet inzien dat jouw gevoelens voortkomen uit een niet te beredeneren angst voor het leven. Het idee dat je niet voldoet aan opvattingen die je van buitenaf opgelegd krijgt. Je denkt dat de mening van een ander er meer toe doet dan die van jouzelf en je wilt daaraan graag voldoen. Je zoekt de bevestiging van anderen dat je oké bent, en als je die krijgt blijkt ook die ontoereikend te zijn om dat eenzame gevoel dat je opvreet van je af te zetten.'

De in één adem uitgesproken zinnen hadden Thomas overdonderd. Nu hij in de auto zat op weg naar zijn werk leken ze tamelijk overdreven, maar toen hij ze aanhoorde wist hij niet goed hoe hij moest reageren. Uiteindelijk kon hij niets anders zeggen dan: 'Maar jij maakt altijd zo'n positieve indruk op iedereen!'

Bakker had hem aangekeken en gezegd: 'Heb je enig idee, Thomas, hoeveel energie het kost om dat masker dag in, dag uit te moeten dragen?'

Oké, dacht Thomas. Dat geldt dan voor Willem Bakker. Vervelend voor hem, maar het is niet anders. Ik ben een tevreden mens, ik heb het goed, met Kristie en onze kinderen. We hebben een prachtig huis en ik heb een goed inkomen. Geen reden om ergens over te zeuren!

Maar het gesprek met Bakker knaagde aan hem. Er waren veel overeenkomsten met de situatie van Kristie en hemzelf. Ze hadden ook drie kinderen, werkten allebei, hadden een duur huis en een hoge hypotheek. De eisen die dat aan een mens stelden waren hoog, had Bakker hem verzekerd.

Maar dat is toch geen reden om te geloven dat die factoren bij elkaar zoveel van je vergen dat je daardoor overbelast raakt, had Thomas gedacht, maar niet uitgesproken. Van hard werken was nog nooit iemand doodgegaan. Dat was een les die zijn vader hem al vroeg had voorgehouden.

Nu ja, vandaag zag eruit als een dag die rustig zou verlopen. Wellicht kon hij wat tijd vinden om de gemeenteraadsvergadering van die avond extra voor te bereiden. Hij had de stukken uit voorzorg meegenomen. Die gemeenteraadsklus was naast zijn gewone werk misschien iets te veel van het goede. Maar Thomas meende dat je wel overal kritiek op kon hebben, maar als je niet zelf bereid was om een bijdrage te leveren aan de gemeenschap waar je deel van uitmaakte, dat je dan geen knip voor de neus waard was.

Het was trouwens geen baantje waar je tussen neus en lippen door bij betrokken kon zijn. Er waren plannen voor de woningbouw, milieuproblemen en de vragen die elke burger van de gemeente aan een gemeenteraadslid kon stellen kostten veel van de schaarse tijd, die hij eigenlijk liever aan het gezin wilde besteden.

Kristie had haar kritiek gisterenavond toen hij in de stukken was gedoken niet voor zich gehouden en gezegd: 'Als je niet voor je werk op pad moet, dan is er wel een gemeenteraads- of commissievergadering die kostbare tijd van je opslokt!'

Thomas zette het geluid van de radio zachter. Misschien

om beter naar zichzelf te kunnen luisteren. 'Met mij is niets aan de hand!' sprak hij op volle sterkte. 'Ik zal niet terecht komen in dezelfde situatie als die van Willem Bakker. Aardige vent, goede collega, maar een beetje te zachtaardig voor deze wereld!'

Hij begon te lachen. Misschien had mijn vader gelijk toen hij zei dat er nog nooit iemand van te hard werken was doodgegaan! Hij vroeg zich af of zijn vader het woordje 'te' wel had gebruikt of alleen maar over hard werken had gesproken.

Niemand kon hem horen. Dat gaf een vertrouwd gevoel. Hij was de baas over het voertuig waarin hij reed. Hij klemde het stuur nog steviger vast. Sturen doe je in een auto, dacht hij. Maar ik ben ook de bestuurder van mijn leven.

Hij was wat langzamer gaan rijden. Een auto haalde hem in. Hij keek opzij en maakte even contact met de vrouw in de Volvo. Toen haalde hij zijn handen van het stuur, bracht ze met een heftige beweging omhoog tot hij het dak raakte en schreeuwde: 'Ik heb nergens last van!'

De vrouw wees met een vinger naar haar hoofd.

'Mag jij vinden,' sprak hij. 'Ik heb alles onder controle.'

2

Een jaar later

‘Met dokter Van Bergen. Bent u de zoon van de heer Bernard Brouwer?’

‘Ja, dat ben ik.’

‘Uw vader is opgenomen in het Dijkzicht-ziekenhuis. Het zou goed zijn als u hiernaartoe komt.’

Er ging een schok door Thomas heen. Hij had al een tijdje geen contact meer gehad en veronderstelde dat zijn vader zich hoog en droog in Frankrijk bij zijn tweede vrouw bevond. Uit de laatste berichten die hij via zijn zus-ter kreeg mocht hij opmaken dat hij zijn leven beetje bij beetje weer op de rails had gekregen.

‘Wat is er gebeurd?’ vroeg hij.

‘Hij is op straat gevallen en per ziekenauto hierheen vervoerd.’

‘Is het ernstig?’

‘Er is meer aan de hand. Dat bespreek ik wel met u als u hier bent.’

‘Ik kom meteen,’ zei Thomas.

Hij deed zijn jas aan en reed zo snel mogelijk naar Rotterdam. De vriendelijke baliemedewerker wees hem de etage en de afdeling waar zijn vader was opgenomen. Daar kreeg hij hulp van een verpleegkundige die met hem mee liep. Toen hij de deur opende zag hij dat zijn vader ongeschoren was. Dat was een nieuw gegeven, want ondanks zijn levensstijl had hij zich tot nu toe steeds goed verzorgd. Hij zag er belabberd uit en zijn ogen waren gesloten. Thomas stond naast het bed toen tegenstrijdige

gevoelens met hem op de loop gingen. Het waren oprispingen van spijt en woede, maar ook van intens medelijden. Hier lag de man die hij in zijn jeugd had bewonderd in een ziekenhuisbed, onttakeld van alle ingrediënten die hem vroeger aanzien hadden gegeven. Er was een opzichtig grote pleister aangebracht op de plek waar zijn voorhoofd in aanraking was gekomen met het asfalt. Op zijn handen die boven de lakens uitstaken zaten schrammen. De verpleegkundige knikte even ten teken dat ze hem met zijn vader alleen wilde laten. Thomas legde zijn hand op een schouder van Bernard Brouwer. Sinds hij het gezin had verlaten was hij niet meer in staat geweest om hem papa te noemen. Dat woord had plaatsgemaakt voor het Engelse woord *daddy*. Nu glipte het woord papa als vanouds uit zijn mond.

Zijn vader deed zijn ogen open en schrok zichtbaar van de aanwezigheid van zijn zoon. ‘Ik ben gevallen.’ Zijn stem klonk schor. ‘Het valt wel mee hoor, maak je maar geen zorgen.’

Maar Thomas maakte zich wel zorgen, grote zorgen. Hoe diep kon een mens zinken?

Zijn vader sloot zijn ogen en liet zich opnieuw meevoe- ren in de roes die te veel alcoholgebruik opwekt. Thomas bleef een tijdje naast hem zitten terwijl zijn gedachten af- dwaalden naar een eerdere ontmoeting waarbij zijn vader hen beneveld had ontvangen.

We bezochten hem een keer met onze kinderen in Frankrijk, waar hij met zijn tweede vrouw woonde, vlak bij de plaats Angers.

Hij was stomdronken toen we in de loop van de dag met ons gezin arriveerden. Toen we de volgende ochtend vanaf de camping weer naar Nederland wilden vertrekken, reden we langs zijn huis.

Mijn vader liet buiten zijn hond uit. ‘Opa kan lopen!’ riep een van onze kinderen verbaasd uit.

‘Thomas!’ Hij schrok van de stem die hem terugbracht in de werkelijkheid. ‘Thomas, je moet niet denken dat dit elke dag gebeurt.’

Hij zag dat zijn vader zich schaamde.

‘Wat ga je doen als je uit het ziekenhuis mag?’ vroeg hij. ‘Ik dacht trouwens dat je in Frankrijk verbleef.’

‘Maak je geen zorgen over mij, Thomas, mijn vrouw komt me halen. Ze rijdt ons terug naar Denée, waar we nu wonen.’

Thomas keek naar de man van wie hij veronderstelde af te stammen. Hij voelde afkeer en machteloosheid. Maar ook mededogen. Contact met zijn vader was niet mogelijk. Althans, hij had geen idee hoe hij dat in de gegeven omstandigheden moest realiseren. ‘Kan ik iets voor je doen?’ vroeg hij.

‘Ik red mij wel,’ sprak zijn vader, die hoestte en moeizaam ademhaalde.

Dat komt van het roken, schoot er door Thomas heen. Hij drinkt niet alleen te veel, hij rookt ook overmatig. Het resultaat is openbare dronkenschap en een plaats in een ziekenhuisbed.

De verpleegkundige begeleidde Thomas na afloop van het bezoek naar de behandelend arts. ‘Het is goed dat u het zich realiseert,’ sprak hij. ‘Uw vader heeft een alcoholvergiftiging. Hij is een alcoholist, voor honderd procent.’

Steeds weer die verdomde alcohol! Thomas beseftte dat zijn vader al heel lang te veel dronk. Dat deed hij al voordat hij het gezin verliet voor zijn Franse geliefde. Misschien al in Belgisch-Congo, waar hij naartoe ging toen hij achttien

was, vluchtend voor zijn dominante vader. Het kon ook een gevolg zijn van wat hij deed in de oorlog.

Maar dat het zo erg was...

3

Een jaar later Verborgen verleden

Een paar oude boerderijen met daartussenin een paar nieuwbouwhuizen lagen verspreid in een nogal kleurloos dorp aan de Waal. Elke zondag liep een rij donker geklede bewoners tweemaal keuvelend naar de kerk waar troost en vertrouwen in God kon worden gevonden om dan, gesterkt door het gelijk van de Bijbel, weer terug naar huis te stiefelen. In de afgelopen twaalf jaar had Thomas niettemin kleine verschillen geconstateerd in het beeld dat werd uitgedragen. De hoedjes van de meisjes waren kleuriger geworden en de kleding van de mannen leek minder op die van doodgravers bij een plaatselijke begrafenis. Maar de gemeenschap controleerde nog altijd zichzelf. Zij die afwaken van de traditionele opvattingen over wat wel of niet hoorde werden door sterkeren in de leer en vanzelfsprekend door de dominee gewezen op stichtelijke teksten uit de Bijbel die als onfeilbaar werden beschouwd. Het waren teksten die door velen op zondag anders werden beleefd dan op een doordeweekse dag, wanneer profane belangen weer de overhand kregen.

Thomas herinnerde zich enkele uitspraken van de dominee bij de begrafenis van zijn buurman. *We staan hier aan de groeve der vertering en de schandpaal van het leven.* De tekst bezorgde hem weer kippenvel.

Het gezin van de Brouwers zorgde ervoor dat er op zondag geen lawaai werd gemaakt, bijvoorbeeld door af te zien van het gebruik van de motormaaier, maar als zijn

naaste buurman, terugkomend van de kerk, Thomas het onkruid in zijn moestuin zag wieden, poogde hij hem met een glimlach ervan te overtuigen dat daarop nimmer Gods zegen kon rusten. Thomas wees hem dan op zijn welig tierende biologisch geteelde groenten en zei: 'Kijk nog maar eens goed hoe hier alles groeit en bloeit, buurman!'

Dan was de reactie steevast: 'Gods wegen zijn nu eenmaal ondoorgrondelijk. Maar de Bijbel leert ons dat God de zondag als een rustdag heeft benoemd en wie zijn wij dan om God een lesje te leren?'

De Bijbel is niet door God maar door mensen geschreven, wilde hij zeggen, maar Thomas hield zijn mond.

Een paar huizen verder woonde een tuindersgezin met wie Kristie en hij vriendschappelijke betrekkingen onderhielden. Tijdens de discussies kwam dit onderwerp regelmatig ter sprake. De vrouw des huizes verdedigde met verve haar mening dat werken op zondag niet de bedoeling kon zijn, als je tenminste bereid was om te luisteren naar Gods woord. Toen Thomas haar erop aansprak dat zij de notulen van de kerkenraadsvergadering op zondag uitwerkte, hetgeen naar zijn oprechte opvatting eerder op werken leek dan het zorgdragen voor een acceptabele hoogte van de heg, bleef het even stil waarna ze vervolgens de gedenkwaardige woorden sprak: *Eenieder zij ten volle verzekerd van zijn eigen gemoed.*

Daarin kon Thomas zich wel vinden.

De Brouwers woonden al met al opvallend plezierig in de straat, die vroeger Oudestraat heette. Hun relatie met burens en overburen was ondanks de religieuze meningsverschillen over wat als aanvaardbaar gedrag in de dorpsgemeenschap kon worden beschouwd harmonisch met dien verstande dat zij, als relatief nieuwe inwoners, als import